

UVOD U LINEARNE MODELE

VIŠESTRUKA LINEARNA REGRESIJA

ANALIZA KOVARIJANSE

ANALIZA VARIJANSE

maj 2012. godine

SADRŽAJ

DEFINISANJE MODELA

IZVOĐENJE VIŠESTRUKKE REGRESIJE U R-U

ANALIZA KOVARIJANSE U R-U

IZVOĐENJE ANALIZE KOVARIJANSE U R-U

IZVOĐENJE ANALIZE VARIJANSE U R-U

DEMONSTRACIJE: POPULACIJA – UZORAK – REGRESIJA

DEFINISANJE MODELA

- Proširenje osnovne formule:

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_{i1} + \beta_2 X_{i2} + \dots + \beta_m X_{im} + \epsilon_i,$$

odnosno, u matričnom formatu:

$$\begin{bmatrix} Y_1 \\ Y_2 \\ \vdots \\ Y_n \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & X_{11} & X_{21} & \dots & X_{1m} \\ 1 & X_{21} & X_{22} & \dots & X_{2m} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ 1 & X_{n1} & X_{n2} & \dots & X_{nm} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \beta_0 \\ \beta_1 \\ \beta_2 \\ \vdots \\ \beta_m \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \epsilon_1 \\ \epsilon_2 \\ \vdots \\ \epsilon_n \end{bmatrix}$$

SADRŽAJ

DEFINISANJE MODELA

IZVOĐENJE VIŠESTRUKKE REGRESIJE U R-U

ANALIZA KOVARIJANSE U R-U

IZVOĐENJE ANALIZE KOVARIJANSE U R-U

IZVOĐENJE ANALIZE VARIJANSE U R-U

DEMONSTRACIJE: POPULACIJA – UZORAK – REGRESIJA

PLAUZIBILNI MODEL

- Vrat ćemo se našim podacima iz tabele *Prestige*:

```
> require(car)
> names(Prestige)

[1] "education" "income"      "women"      "prestige"   "census"     "type"
```

- Regresiraćemo prestiž zanimanja, y , sa nizom potencijalno efikasnih prediktora:

- godine obrazovanja, x_1
- prosečni prihodi, x_2
- procenat žena u datom zanimanju, x_3

$$y_i = \beta_0 + \beta_1 x_{i1} + \beta_2 x_{i2} + \beta_3 x_{i3} + \epsilon_i$$

OSNOVNI REZULTATI FUNKCIJE `lm()`

```
> prestige.lm <- lm(prestige ~ education + income + women, data=Prestige)
> summary(prestige.lm)
```

Call:

```
lm(formula = prestige ~ education + income + women, data = Prestige)
```

Residuals:

Min	1Q	Median	3Q	Max
-19.8246	-5.3332	-0.1364	5.1587	17.5045

Coefficients:

	Estimate	Std. Error	t value	Pr(> t)
(Intercept)	-6.7943342	3.2390886	-2.098	0.0385
education	4.1866373	0.3887013	10.771	< 2e-16
income	0.0013136	0.0002778	4.729	7.58e-06
women	-0.0089052	0.0304071	-0.293	0.7702

Residual standard error: 7.846 on 98 degrees of freedom

Multiple R-squared: 0.7982, Adjusted R-squared: 0.792

F-statistic: 129.2 on 3 and 98 DF, p-value: < 2.2e-16

STANDARDIZOVANI REGRESIONI KOEFICIJENTI

- Sirovi koeficijenti nam ne dopuštaju da poredimo doprinose prediktora
- Ovakvu mogućnost daju nam **standardizovani regresioni koeficijenti**
- Treba znati da mnogi autori imaju rezerve prema ovom tipu koeficijenata, pre svega, zbog **standardne greške** standardizovanih regresionih koeficijenata (vidi npr.: Fox, 2002)

TEŠKA PITANJA:

Zbog čega ne možemo porediti sirove regresione koeficijente?

Koji problem/opasnost postoji u vezi sa pomenutom standardnom greškom standardizovanih regresionih koeficijenata?

STANDARDIZOVANI REGRESIONI KOEFICIJENTI

- U R-u, dobijanje standardizovanih regresionih koeficijenata je relativno jednostavno
- Jedna mogućnost je da originalne podatke **standardizujemo**: pretvaranje u z – vrednosti, sa $\bar{X} = 0$ i $s = 1$, pomoću funkcije `scale()`

```
> Prestige.z <- data.frame(scale(  
+ Prestige[,c('prestige', 'income', 'education', 'women')]))  
> Prestige.z[1:5,]
```

	prestige	income	education	women
gov.administrators	1.2767988	1.3078662	0.8693455	-0.5616725
general.managers	1.2942361	4.4939820	0.5578127	-0.7867320
accountants	0.9629272	0.5824643	0.7447324	-0.4185673
purchasing.officers	0.5793063	0.4868431	0.2499449	-0.6262904
chemists	1.5499834	0.3780328	1.4227745	-0.5452816

STANDARDIZOVANI REGRESIONI KOEFICIJENTI

```
> prestige.lm.z <- lm(prestige ~ education + income + women, data=Prestige.z)
> summary(prestige.lm.z)
```

Call:

```
lm(formula = prestige ~ education + income + women, data = Prestige.z)
```

Residuals:

Min	1Q	Median	3Q	Max
-1.15229	-0.30999	-0.00793	0.29984	1.01744

Coefficients:

	Estimate	Std. Error	t value	Pr(> t)
(Intercept)	-1.396e-17	4.516e-02	0.000	1.00
education	6.640e-01	6.164e-02	10.771	< 2e-16
income	3.242e-01	6.855e-02	4.729	7.58e-06
women	-1.642e-02	5.607e-02	-0.293	0.77

Residual standard error: 0.4561 on 98 degrees of freedom

Multiple R-squared: 0.7982, Adjusted R-squared: 0.792

F-statistic: 129.2 on 3 and 98 DF, p-value: < 2.2e-16

STANDARDIZOVANI REGRESIONI KOEFICIJENTI

```
> summary(prestige.lm.z2 <- lm(prestige ~ -1 + education + income +
+ women, data=Prestige.z))
```

Call:

```
lm(formula = prestige ~ -1 + education + income + women, data = Prestige.z)
```

Residuals:

Min	1Q	Median	3Q	Max
-1.15229	-0.30999	-0.00793	0.29984	1.01744

Coefficients:

	Estimate	Std. Error	t value	Pr(> t)
education	0.66396	0.06133	10.826	< 2e-16
income	0.32418	0.06821	4.753	6.81e-06
women	-0.01642	0.05579	-0.294	0.769

Residual standard error: 0.4538 on 99 degrees of freedom

Multiple R-squared: 0.7982, Adjusted R-squared: 0.7921

F-statistic: 130.5 on 3 and 99 DF, p-value: < 2.2e-16

PITANJA

1. U čemu je razlika između dva prethodna modela: `prestige.lm.z` i `prestige.lm.z2`?
2. Šta smo uklonili?
3. Zbog čega smo to smeli da uradim, odnosno, zbog čega nam ova vrednost nije potrebna?

SADRŽAJ

DEFINISANJE MODELA

IZVOĐENJE VIŠESTRUKKE REGRESIJE U R-U

ANALIZA KOVARIJANSE U R-U

IZVOĐENJE ANALIZE KOVARIJANSE U R-U

IZVOĐENJE ANALIZE VARIJANSE U R-U

DEMONSTRACIJE: POPULACIJA – UZORAK – REGRESIJA

ANCOVA MODELI

- Model u kojem želimo da testiramo efekte i numeričkih (kvantitativnih) i kategoričkih prediktora, istovremeno, zove se opštim imenom **kovarijanski model**
- Neki autori ovu vrstu analize zovu neformalno i **regresiona analiza sa prividnom promenljivom** (*dummy-variable regression*)
- Kako inače zovemo kategorijske prediktore?
- Koje su promenljive u tabeli 'Prestige' kategoričke – faktori?

DEFINISANJE ANCOVA MODELA

- Formalna specifikacija ovakvog modela nije baš najočigledniji zadatak
- Uzimajući u obzir da su svi ostali elementi nepromenjeni, osnovno pitanje je kako se to promenila **matrica nacrta**
- Štaviše, numeričke promenljive (vektori kolona) ostaju nepromenjeni, pa je pitanje kako specifikovati kategorije

DEFINISANJE ANCOVA MODELA

- Kada prikažemo samo deo koji se odnosi na kategoričke promenljive, onda matrica $\mathbf{X}$ kojom bismo prikazali faktor sa tri nivoa (ili tri grupe), sa po dva slučaja za svaki nivo izgleda ovako:

$$\mathbf{X} = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

- Međutim ovo nije matrica čiji je **rang** jednak broju kolona; tj. postoji linearna međuzavisnost kolona ove matrice

DEFINISANJE ANCOVA MODELA

- Svaka kolona matrice može se iskazati kao linearna kombinacija preostalih kolona
- Prema tome, mi ne ocenjujemo model sa 4 već sa najviše 3 parametra
- Geometrijski, prostor modela ima, dakle, jednu dimenziju manje
- Numerički, "defektnost" ranga matrice će se manifestovati u nepostojanju inverza za $\mathbf{X}'\mathbf{X}$
- Rešenje ovog problema je u izostavljanju jedne kolone matrice
- Ovim, matrica dobija puni rang kolona, a prostor modela je nepromenjen i svi potrebni parametri mogu biti ocenjeni

DEFINISANJE ANCOVA MODELA

- R automatski izostavlja prvu kolonu, pa matrica nacрта izgleda ovako:

$$\mathbf{X}^d = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 0 \\ 1 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

DEFINISANJE ANCOVA MODELA

- Moguće je dati opšti obrazac za izostavljanje kolone, ako matricu $\mathbf{X}$ izrazimo u izdijeljenom (particionisanom) obliku:

$$\mathbf{X} = [\mathbf{1} : \mathbf{X}_1]$$

gde je $\mathbf{1}$ kolona jedinica

- Na osnovu prethodnog, možemo definisati:

$$\mathbf{X}^d = [\mathbf{1} : \mathbf{X}_1 \mathbf{C}_1]$$

pri čemu je $\mathbf{C}_1 = \begin{bmatrix} 0 & 0 \\ 1 & 0 \\ 0 & 1 \end{bmatrix}$, **matrica kontrasta**

DEFINISANJE MODELA

IZVOĐENJE VIŠESTRUKKE REGRESIJE U R-U

ANALIZA KOVARIJANSE U R-U

IZVOĐENJE ANALIZE KOVARIJANSE U R-U

IZVOĐENJE ANALIZE VARIJANSE U R-U

DEMONSTRACIJE: POPULACIJA – UZORAK - REGRESIJA

KATEGORIJSKA PROMENLJIVA

- Uzmimo ponovo tabelu 'Prestige' i promenljivu 'type':

```
> attach(Prestige)
```

```
The following object(s) are masked from 'package:datasets':  
  women
```

```
> type
```

```
[1] prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof  
[16] prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof bc prof prof  
[31] wc prof wc <NA> wc wc wc wc wc wc wc wc wc wc wc wc  
[46] wc wc wc wc wc wc wc <NA> bc wc wc wc bc bc bc  
[61] bc bc <NA> bc bc bc <NA> bc bc bc bc bc bc bc bc bc  
[76] bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc  
[91] bc bc bc bc bc prof bc bc bc bc bc bc
```

```
Levels: bc prof wc
```

```
> levels(type)
```

```
[1] "bc" "prof" "wc"
```


KATEGORIJSKA PROMENLJIVA

- Promenljiva ima nedostajućih podataka i njih možemo ukloniti

```
> detach(Prestige)
> Prestige2 <- na.omit(Prestige)
> attach(Prestige2)
```

```
The following object(s) are masked from 'package:datasets':
  women
```

```
> type
```

```
[1] prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof
[16] prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof bc prof prof
[31] wc prof wc wc wc wc wc wc wc wc wc wc wc wc wc wc
[46] wc wc wc wc wc wc bc wc wc wc bc bc bc bc bc
[61] bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc
[76] bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc
[91] bc prof bc bc bc bc bc bc
Levels: bc prof wc
```


DEFINISANJE KONTRASTA

- R automatski obavlja kodiranje prividne promenljive (*dummy coding*)

```
> contrasts(type)
```

```
      prof wc
bc      0  0
prof    1  0
wc      0  1
```

- Prvi nivo kategorijalne promenljive se uzima za **referentni nivo** (*reference or baseline*)
- Međutim, sam izbor kategorije je arbitraran i mi ga u R-u možemo lako izmeniti

```
> contrasts(type) <- contr.treatment(levels(type), base=2)
> contrasts(type)
```

```
      bc wc
bc     1  0
prof   0  0
wc     0  1
```


DEFINISANJE KONTRASTA

- R dopušta i druge postupke za kodiranje matrice kontrasta
- Jedan interesantan slučaj jeste **Helmertov postupak**

```
> contrasts(type) <- NULL
> contrasts(type)

      prof wc
bc      0  0
prof    1  0
wc      0  1

> contrasts(type) <- contr.helmert(levels(type))
> contrasts(type)

      [,1] [,2]
bc      -1  -1
prof     1  -1
wc       0   2
```


DEFINISANJE KONTRASTA

- Helmertov postupak kontrastira dati nivo sa prosekom “prethodnih”
- Helmertov postupak daje nekorelirane kontraste (ortogonalne) kada je broj opservacija na svim nivoima faktora jednak
- Putem R-ovog sistema za pomoć informišite se koji vam još postupci za kodiranje kontrasta stoje na raspolaganju

UREĐENI FAKTORI

- Prema potrebi i kada je to logički prihvatljivo, možemo definisati uređeni faktor u R-u:

```
> type.ord <- ordered(type, levels=c('bc', 'wc', 'prof'))
> type.ord

 [1] prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof
[16] prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof prof bc prof prof
[31] wc prof wc wc wc wc wc wc wc wc wc wc wc wc wc wc
[46] wc wc wc wc wc wc bc wc wc wc bc bc bc bc bc
[61] bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc
[76] bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc bc
[91] bc prof bc bc bc bc bc bc
Levels: bc < wc < prof
```

- Za uređene faktore kontrasti se određuju kao nezavisni (ortogonalni) polinomi – `contr.poly`, kada su nivoi faktora sa jednakim razmacima
- Red polinoma je za jedan manji od broja nivoa

```
> round(contrasts(type.ord), 3)
```

```
      .L      .Q
[1,] -0.707  0.408
[2,]  0.000 -0.816
[3,]  0.707  0.408
```


PLAUZIBILNI KOVARIJANSNI MODEL

- Uključimo sada varijablu `type` u naš prethodni višesmerni model sa prestižom zanimanja, y i prediktorima:
  - godine obrazovanja, x_1
  - prosečni prihodi, x_2
  - tip zanimanja, definisan preko prividnih promenljivih, d_1 i d_2
- Kovarijansni model je definisan sledećim izrazom:

$$y_i = \beta_0 + \beta_1 x_{i1} + \beta_2 x_{i2} + \gamma_1 d_{i1} + \gamma_2 d_{i2} + \epsilon_i$$

OSNOVNI REZULTATI FUNKCIJE `lm()`

```
> prestige.ancova1 <- lm(prestige ~ education + income + type,
+ data=Prestige2)

> summary(prestige.ancova1)

Call:
lm(formula = prestige ~ education + income + type, data = Prestige2)
Residuals:
    Min       1Q   Median       3Q      Max
-14.9529  -4.4486   0.1678   5.0566  18.6320

Coefficients:
            Estimate Std. Error t value Pr(>|t|)
(Intercept) -0.6229292   5.2275255  -0.119   0.905
education    3.6731661   0.6405016   5.735 1.21e-07
income       0.0010132   0.0002209   4.586 1.40e-05
typeprof     6.0389707   3.8668551   1.562  0.122
typewc      -2.7372307   2.5139324  -1.089  0.279

Residual standard error: 7.095 on 93 degrees of freedom
Multiple R-squared:  0.8349, Adjusted R-squared:  0.8278
F-statistic: 117.5 on 4 and 93 DF,  p-value: < 2.2e-16
```


TESTIRANJE EFEKTA ZA FAKTORE

- t vrednosti u rezultatima regresione analize su sasvim adekvatni za prediktore (efekte) sa jednim stepenom slobode ($df = 1$)
- Međutim, kako je referentna kategorija i način prividnog kodiranja potpuno arbitraran, istraživači obično traže ukupni efekat za takvu varijablu

```
> anova(prestige.ancova1)

Analysis of Variance Table
Response: prestige
      Df Sum Sq Mean Sq F value    Pr(>F)
education  1 21282.5  21282.5  422.8056 < 2.2e-16
income    1  1792.0   1792.0   35.5999 4.355e-08
type      2    591.2    295.6    5.8721 0.003966
Residuals 93  4681.3     50.3
```


TESTIRANJE EFEKTA ZA FAKTORE

- Funkcija `anova()` zapravo daje rezultate tzv. **sekvencijalnog testiranja**
- Za korelirane (neortogonalne) podatke, kada su koeficijenti različitih članova u modelu korelirani, sekvencijalni test ne odgovara pretpostavkama o parametrima
- U suštini, postoje različiti postupci izračunavanja **tipova sume kvadrata**
- U paketu CAR postoji prigodna funkcija `Anova` koja daje simultani test (Tip II ili Tip III)

```
> Anova (prestige.ancova1)
```

```
Anova Table (Type II tests)
```

```
Response: prestige
```

	Sum Sq	Df	F value	Pr(>F)
education	1655.5	1	32.8882	1.205e-07
income	1058.8	1	21.0339	1.405e-05
type	591.2	2	5.8721	0.003966
Residuals	4681.3	93		

JOŠ NEŠTO O FUNKCIJI `anova()`

- Funkcija `anova()` se može koristiti i za poređenje alternativnih modela, kada se F-testom kontrastiraju **ugnežđeni linearni modeli**

```
> prestige.ancova0 <- lm(prestige ~ education + income,  
+ data=Prestige2)  
> anova (prestige.ancova0, prestige.ancova1)
```

```
Analysis of Variance Table
```

```
Model 1: prestige ~ education + income
```

```
Model 2: prestige ~ education + income + type
```

	Res.Df	RSS	Df	Sum of Sq	F	Pr(>F)
1	95	5272.4				
2	93	4681.3	2	591.16	5.8721	0.003966

I JOŠ NEŠTO O ANALIZI KOVARIJANSE

- Izostavljanje regresione konstante – odsečka, ne daje smislene rezultate
- Na ovaj način, mi bismo forsirali R da udešava intercept za svaku grupu posebno
- Hipoteza da ne postoji efekat varijable (npr., 'type') postaje hipoteza da su koeficijenti za svaki nivo varijable jednaki nuli
- Konačno, R^2 i F-test nemaju svoje uobičajeno značenje, odnosno, interpretaciju

SADRŽAJ

DEFINISANJE MODELA

IZVOĐENJE VIŠESTRUKHE REGRESIJE U R-U

ANALIZA KOVARIJANSE U R-U

IZVOĐENJE ANALIZE KOVARIJANSE U R-U

IZVOĐENJE ANALIZE VARIJANSE U R-U

DEMONSTRACIJE: POPULACIJA – UZORAK – REGRESIJA

- Analiza varijanse, zapravo, nema posebni status u porodici linearnih modela
- Važno je samo zapamtiti da ona pruža osnovu za lakše (i bolje) razumevanje **interakcije** dva ili više faktora, kao i načina na koji je se vrši ispitivanje interakcije u R-u
- Na ovo pitanje vratićemo se nešto kasnije ...

PODACI ZA JEDAN ANOVA MODEL

- Uzmimo podatke u kojima su prikazani rezultati o ponašanju pacova u lavirintu:

```
> rats = read.table('data/rats.txt', header=TRUE, sep='\t')
> head(rats)

  envirm strain errors
1  FREE BRIGHT    26
2  FREE BRIGHT    14
3  FREE BRIGHT    41
4  FREE BRIGHT    16
5  FREE MIXED     41
6  FREE MIXED     82

> str(rats)

'data.frame': 24 obs. of  3 variables:
 $ envirm: Factor w/ 2 levels "FREE","RESTRCTD": 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 ...
 $ strain : Factor w/ 3 levels "BRIGHT","DULL",...: 1 1 1 1 3 3 3 3 2 2 ...
 $ errors : num  26 14 41 16 41 82 26 86 36 87 ...
```


KAKO "ŽIVE" PACOVI U LAVIRINTU?

- Ono što ovde želimo da saznamo jeste da li uslovi (*environment*) u kojima pacovi žive, kao i njihova priroda (*strain*), utiču na njihovu uspešnost u "rešavanju" lavirinta
- Možemo, najpre, uporediti prosečne uspehe za svaku grupu pacova:

```
> attach(rats)
> envirm <- factor(envirm, levels=c('RESTRCTD', 'FREE'))
> strain <- factor(strain, levels=c('DULL', 'MIXED', 'BRIGHT'))

> means <- tapply(errors, list(strain, envirm), mean)
> means
```

	RESTRCTD	FREE
DULL	97.75	65.25
MIXED	87.25	58.75
BRIGHT	54.50	24.25

KAKO "ŽIVE" PACOVI U LAVIRINTU?

```
> tapply(errors, list(strain, envirm), function(x) sqrt(var(x)))
```

	RESTRCTD	FREE
DULL	41.12076	32.43840
MIXED	33.40035	29.83706
BRIGHT	28.61818	12.33896

```
> tapply(errors, list(strain, envirm), length)
```

	RESTRCTD	FREE
DULL	4	4
MIXED	4	4
BRIGHT	4	4

- Prvi poziv `tapply()` je pomalo neobičan
- To je samo demonstracija kako da pozovete funkciju koju sami možete definisati
- `function(x) sqrt(var(x))` Specifikuje korisničku (i privremenu) funkciju, koja uzima parametar `x`, a to je u konkretnom slučaju promenljiva "errors"
- `tapply(errors, list(strain, envirm), sd)` daje identičan rezultat

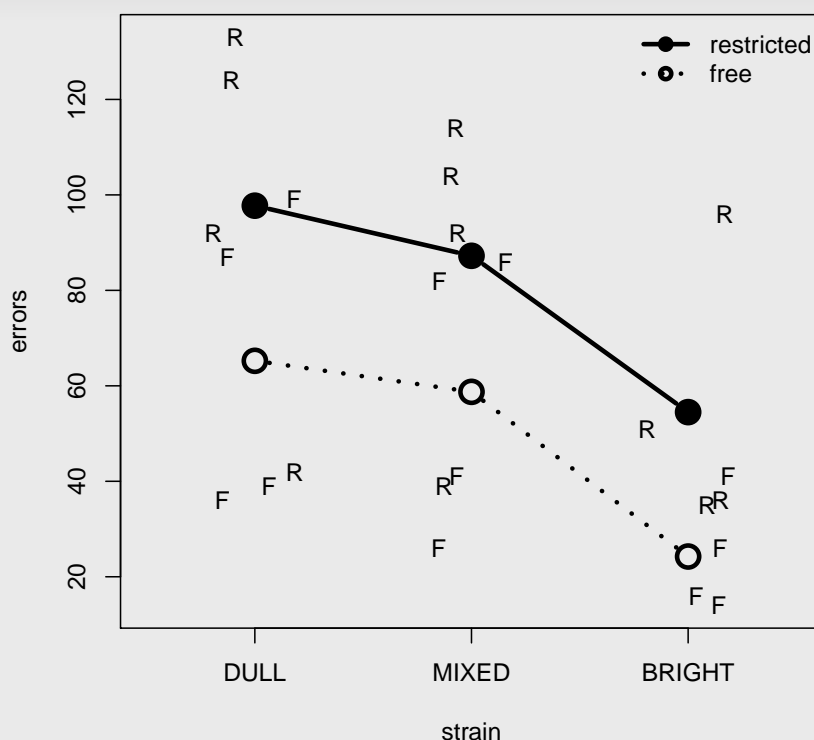
KAKO "ŽIVE" PACOVI U LAVIRINTU?

- Konačno, mnogo bolji pregled imamo ako rezultate prikažemo grafički:

```
> Strain <- as.numeric(strain)
> plot(c(0.5, 3.5), range(errors), xlab='strain',
+      ylab='errors', type='n', axes=F)
> axis(1, at=1:3, labels=c('DULL', 'MIXED', 'BRIGHT'))
> axis(2)
> points(jitter(Strain[envirn=='RESTRICTD']),
+        errors[envirn=='RESTRICTD'], pch='R')
> points(jitter(Strain[envirn=='FREE']),
+        errors[envirn=='FREE'], pch='F')
> lines(1:3, means[,1], lty=1, lwd=3, type='b', pch=19, cex=2)
> lines(1:3, means[,2], lty=3, lwd=3, type='b', pch=1, cex=2)
> legend('topright', c('restricted', 'free'), bty='n', lty=c(1,3),
+       lwd=c(3,3), pch=c(19,1))
> box()
```


PROSEČNI BROJ GREŠAKA U LAVIRINTU

- Kako ćemo obaviti analizu dobijenog grafikona?
- Postoje li potencijalne “opasnosti” u podacima?

```
> identify(Strain, errors)
```


ANOVA ZA TABELU 'RATS'

```
> rats.aov <- lm(errors ~ envirm + strain, data=rats)
> summary(rats.aov)
```

```
Call:
lm(formula = errors ~ envirm + strain, data = rats)
Residuals:
    Min       1Q   Median       3Q      Max
-54.708 -18.833  -0.875  24.604  41.417
```

```
Coefficients:
              Estimate Std. Error t value Pr(>|t|)
(Intercept)      24.17      11.96   2.020  0.05699
envirmRESTRCTD   30.42      11.96   2.542  0.01939
strainDULL       42.12      14.65   2.875  0.00936
strainMIXED      33.62      14.65   2.295  0.03270
```

```
Residual standard error: 29.31 on 20 degrees of freedom
Multiple R-squared:  0.4399, Adjusted R-squared:  0.3559
F-statistic: 5.236 on 3 and 20 DF, p-value: 0.007868
```

```
> anova(rats.aov)
```

```
Analysis of Variance Table
Response: errors
      Df Sum Sq Mean Sq F value Pr(>F)
envirm  1  5551.0  5551.0   6.4634 0.01939
strain  2  7939.7  3969.9   4.6224 0.02238
Residuals 20 17176.8   858.8
```


SAŽETO I NAJVAŽNIJE O ANALIZI VARIJANSE

- Cilj ANOVE jeste testiranje hipoteze o razlikama između proseka uslova (*cell means*) i ukupnog proseka
- Kodiranje kontrasta i izračunavanje sume kvadrata mora biti u skladu sa postavljenim hipotezama
- Određeni problemi mogu nastati kada podaci (odnosno, nacrt) nisu **balansirani**
- Ako se pridržavamo **principa marginaliteta**, šanse za grešku su minimalne
- Takav pristup dovodi do sume kvadrata Tip II: **ignoriši efekte višeg reda dok testiraš efekte nižeg reda**
- Postupno (inkrementirano) testiranje sume kvadrata (Tip III), testira efekat **nakon** što su ostali uzeti u obzir (npr., glavni efekat faktora A, iz proseka nivoa drugog faktora B)

SAŽETO I NAJVAŽNIJE O ANALIZI VARIJANSE

- Razmislite o razlikama F-testova s obzirom na Tip sume kvadrata:
  - `Anova(rats.aov, type='II')`
  - `Anova(rats.aov, type='III')`
- Ima li razlike između ova dva tipa sume kvadrata?
- A u odnosu na onaj koji daje funkcija `anova()`

- Funkcija `aoV()` nam štedi vreme, sprovodi analizu varijanse pozivajući funkciju `lm()`

DEFINISANJE MODELA

IZVOĐENJE VIŠESTRUKKE REGRESIJE U R-U

ANALIZA KOVARIJANSE U R-U

IZVOĐENJE ANALIZE KOVARIJANSE U R-U

IZVOĐENJE ANALIZE VARIJANSE U R-U

DEMONSTRACIJE: POPULACIJA – UZORAK – REGRESIJA

- funkcije za demonstraciju:

- > `source('data/demoUvodLM.R')`

- `regConst()`

- ▶ `min` → minimum za varijablu X
    - ▶ `max` → maksimum za varijablu X
    - ▶ `a` → odsečak na Y-osi
    - ▶ `b` → nagib regresione funkcije
    - ▶ `it` → broj pokušaja (iteracija)
    - ▶ `m` → aritmetička sredina za grešku (epsilon)
    - ▶ `s` → standardna devijacija za grešku (epsilon)

- o funkcije za demonstraciju:

> `source('data/demoUvodLM.R')`

- `regVar()`

- ▶ `min` → minimum za varijablu X
- ▶ `max` → maksimum za varijablu X
- ▶ `a` → odsečak na Y-osi
- ▶ `b` → nagib regresione funkcije
- ▶ `it` → broj pokušaja (iteracija)
- ▶ `m` → aritmetička sredina za grešku (epsilon)
- ▶ `s` → standardna devijacija za grešku (epsilon)
- ▶ `g` → koeficijent priraštaja greške (epsilon) u funkciji X

- o funkcije za demonstraciju:

> `source('data/demoUvodLM.R')`

- `regCorr()`

- ▶ `n` → veličina uzorka
- ▶ `m` → aritmetičke sredine za dve varijable
- ▶ `r` → koeficijent korelacije
- ▶ `it` → broj pokušaja (iteracija)

